

UDK 37.013.14-053.5(049.3)
37.064.1-055.52(049.3)

Primljeno: 18. 10. 2024.

Stručni rad
Professional paper

Senada Mujić

JEDINSTVO PEDAGOŠKIH KOMPETENCIJA, ŠKOLE I OBITELJI

(Elma Selmanagić-Lizde, Rasema Sarić, *Pedagoške kompetencije, škola i obitelj*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2024)

Knjiga *Pedagoške kompetencije, škola i obitelj* (Sarajevo Publishing, 2024) je znanstvena studija koja na jasan i sistematičan način govori o značaju pedagoških kompetencija nastavnika u ostvarivanju kvalitetnog partnerstva obitelji i škole. Nastala je kao rezultat naučno-istraživačkog projekta „Poticanje kulturnih vrijednosti i unapređenje pedagoških kompetencija kroz komunikacijsko-funkcionalnu pismenost u poučavanju bosanskog jezika“, provedenog na Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, a odobrenog od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke. Autorice su željele podsjetiti i naglasiti odgovornost i važnost nastavnika koji dijele učionicu i školski prostor sa svojim učenicima, roditeljima i ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Knjiga se sastoji od uvoda, dva tematska poglavlja (svako ima nekoliko potpoglavlja odgovarajućih naslova), popisa korištenih izvora i bibliografskih jedinica, popisa imena i pojmova te bilješki o autoricama.

Naslov prvog poglavlja *Škola – zajednica koja živi* sugerira da se radi o viziji škole koja nije samo mjesto za učenje, već dinamična zajednica u kojoj učenici, nastavnici i roditelji doprinose zajedničkom razvoju i učenju. Autorice kroz potpoglavlja *Kompetencije u kontekstu odgoja i obrazovanja, Kompetencije nastavnika u kontekstu savremene škole, Pedagoške kompetencije nastavnika, Digitalne kompetencije, Funkcionalna znanja i kompetencije učenika, Pokazatelji povezanosti nastavnčkih kompetencija i uspjeha učenika, Samoovrednovanje odgojno-obrazovnog*

rada i komparativni pregled, Profesionalni razvoj nastavnika daju pregled značaja kompetencija i njihovih dimenzija nastojeći istražiti i oblikovati sveobuhvatan kompetencijski profil savremenog nastavnika kako bi se poboljšala njegova uloga u odgojnom i obrazovnom radu s djecom i mladima. Oslanjajući se na uloge koje se danas stavljaju pred nastavnika, autorice su se nastojale odmaknuti od tradicionalnih definiranja kompetencija u smislu znanja, vještina i stavova te usredotočiti se na ključne kvalitete i vrijednosti koje dosljedno razlikuju tipični ili početnički učinak i izvrsni učinak u određenom poslu ili ulozi, kao što su predanost, strast prema podučavanju, empatija za učenike, inovativnost u metodama podučavanja, stručnost u vlastitom području, odgovornost za obrazovne ciljeve, poštenje u radu, kao i sposobnost učinkovite saradnje, prilagodljivost i fleksibilnost za prilagođavanje potrebama nastave. Autorice dalje analiziraju različite dimenzije pedagoške i didaktičke kompetencije nastavnika, kao i njihovu međusobnu povezanost. Pedagoške kompetencije savremenog nastavnika dijele na: osobnu, predmetnu, komunikacijsku, didaktičko-metodičku, refleksivnu, socijalnu, emocionalnu, interkulturalnu i građansku dimenziju. S druge strane, didaktičke kompetencije obuhvataju dimenzije koje se odnose na sposobnost izrade i primjene predmetnih kurikuluma, odabir oblika, metoda i tehnika rada, organizaciju i realizaciju nastavnog procesa, kreiranje ugodnog okruženja za učenje, evaluaciju učeničkih postignuća, te izgradnju partnerskog odnosa s roditeljima. Prema autoricama, ove dimenzije zahtijevaju stručno usavršavanje, stalno praćenje razine pedagoških i didaktičkih kompetencija te sticanje novih znanja i vještina. U tom kontekstu, autorice naglašavaju i važnost digitalnih kompetencija nastavnika, budući da tehnološki napredak zahtijeva stalno prilagođavanje i integraciju novih alata. Definiranje takvih kompetencija omogućuje bolje procjenjivanje stupnja pripremljenosti nastavnika da razvijaju funkcionalna znanja učenika, kao i utvrđivanje koraka za razvoj savremenog sistema odgoja i obrazovanja i kurikularnog pristupa, što će omogućiti nove načine učenja, poučavanja i vrednovanja. Krajnji cilj je kontinuirano unapređivanje kvalitete obrazovanja što zahtijeva analizu kroz samovrednovanje i vrednovanje, jer jednom postignuta kvaliteta nije trajna i postojeću praksu potrebno je stalno revidirati. Kako navode autorice, taj proces vrednovanja omogućuje školama autonomiju i preuzimanje odgovornosti za vlastiti razvoj, doprinoseći kvaliteti nastave koja uključuje jasno strukturiranje nastave, pozitivno razredno ozračje za učenje, raznolikost metoda i individualno poticanje učenika. Poseban fokus je stavljen na profesionalni razvoj nastavnika koji se javlja kao imperativ u svakom društvu, jer savremeni obrazovni sistem može postojati jedino uz kvalitetne nastavnike, odnosno profesionalan nastavnički kadar.

Naslov drugog poglavlja *Promjena paradigme u odnosu obitelji i škole* stavlja naglasak na partnerski odnos, gdje su škola i obitelji zajedno odgovorni za cjelokupan razvoj djeteta. Obuhvata pet međusobno povezanih potpoglavlja, a to su: *Uloga obiteljskog odgoja u prošlosti; Savremena obitelj i njena obilježja; Roditeljstvo savremenog doba; Partnerstvo obitelji i škole – kompleksan interpersonalni odnos; Važnost razvoja partnerstva za dijete, roditelje i obitelj, nastavnika i školu*. Ovo poglavlje opisuje značaj timskog rada i partnerskog djelovanja svih uključenih sudionika za postizanje zajedničkih ciljeva, kao i jačanje roditeljskih kompetencija i osiguravanje njihovog većeg učešća u obrazovanju djeteta. Poglavlja u ovom dijelu obrađuju temeljne aspekte obiteljskog odgoja u prošlosti, prijelaz na savremenije oblike roditeljstva te važnost uključenosti roditelja u život i rad škole. Promjena obiteljske strukture i sistema vrijednosti tokom procesa modernizacije očitovala se s dubokim učincima na pojedinca i društvo. U tom kontekstu autorice ističu da se obitelj i škola trebaju međusobno povezivati i stvarati veze sa drugim institucijama jer obitelj zbog novonastalih promjena već dugo ne može odgovoriti sama. Autorice također ispituju ključne teorijske postavke o savremenim konceptima roditeljstva, odnosno naglašavaju se izazovi oblikovani brzim tehnološkim napretkom, društvenim promjenama i fluktuirajućim uslovima rada. Kako bi se prevladali ovi izazovi, postaje imperativ saradivati s nastavnicima da bi se podržao djetetov rast i razvoj na svim razinama. Prema autoricama, nastavnici su ti koji kroz otvoreni dijalog s roditeljima mogu podijeliti informacije o karakteristikama učenja svakog djeteta, dati savjete o prilagodbi roditeljskih očekivanja te potaknuti podršku kod kuće koja je važna za razvoj djetetova samopouzdanja. U tu svrhu roditelji treba da budu svjesni partnerstva škole i obitelji, da budu informisani o aktivnostima, da budu dobrodošli kada dođu u školu i da osjećaju da su članovi ove zajednice. Roditeljima treba dati informacije o mogućnostima učenja van škole, odgovornostima školskog osoblja i pravima i odgovornostima obitelji.

Dodatno, istaknuta je složenost postizanja partnerstva između obitelji i škole, kao što su česta neslaganja između roditelja i nastavnika, gdje obje strane mogu jedna drugu doživljavati kao prijatelju, a ne kao partnere. Autorice ističu da partnerski odnos nadilazi formalnu saradnju i roditeljske sastanke, favorizirajući dijalog usmjeren na proces i uvjete učenja, a ne samo na rezultate. Uz isticanje važnosti partnerstva obitelji i škole za razvoj djeteta, autorice naglašavaju i važnost cjeloživotnog učenja i stručnog usavršavanja nastavnika kako bi bili spremni na stalnu evaluaciju, otvoreni dijalog i spremni na promjene. Zatim je ispitana uloga uključenosti roditelja u školu i njihove pedagoške kompetencije. U prilog tome istaknute su ključne teme i izazovi

partnerstva obitelji i škole, kao i promjene koje su se događale tokom godina. Općenito, osnovni uzroci nedostatka interesovanja porodica prema školama i obrnuto proističu iz nesporazuma i sumnji koje proizilaze iz deficita komunikacije, izostanka povjerenja, nedostatka vremena, nerealističnih očekivanja, rivalstva i slično. Da bi se postigao željeni uspjeh u obrazovanju, potrebno je ukloniti prepreke koje potiču iz škole ili obitelji. Naglašeno je da partnerski odnos obitelji i škole donosi svima koristi: roditelji stiču sigurnost u obavljanju njihove roditeljske uloge i nova znanja, nastavnici razvijaju svoje profesionalne kompetencije, jačanje samopouzdanja, zadovoljstvo u profesiji, a djeca se osjećaju viđeno, saslušano, cijenjeno i priznato. To rezultira poboljšanjem kvaliteta rada škole, a time i dobrobiti zajednice.

S obzirom na brzinu društvenih promjena i neizvjesnosti s kojima se porodice danas suočavaju, nastavnici trebaju posjedovati niz kompetencija, a posebno one koje se odnose na iniciranje i ostvarivanje kvalitetnog odnosa s roditeljima. Stoga je tema ove knjige društveno i naučno-pedagoški veoma aktualna i relevantna, jer pruža uvid u mnoga važna pitanja, uključujući kompetencije nastavnika, s posebnim naglaskom na pedagoške kompetencije i uvid u savremena znanstvena saznanja o važnosti partnerstva obitelji i škole. Na osnovu prethodnog prikaza poglavlja, može se zaključiti da su na argumentovan način predstavljene i analizirane kompetencije koje su nužne za uspješno profesionalno djelovanje i zašto su one važne u kontekstu savremene škole, te je s tim u vezi i značaj knjige višestruk. Knjiga je upotrebljiva za unapređenje kako teorijskih, tako i praktičnih osnova, jer razvijanjem i maksimalnim unapređivanjem kompetencija nastoji se doprijeti do što potpunijeg kompetencijskog profila savremenog nastavnika. U prikazu najvažnijih kompetencija autorice posebnu važnost daju kompetencijama za izgradnju i razvijanje partnerstva s roditeljima kao najviše razine saradničkog odnosa obitelji i škole u svrhu postizanja zajedničkog cilja. Kroz komunikacijske vještine, aktivno slušanje, odgovornost, kreativnost, rješavanje sukoba, timski rad, osnaživanje roditelja i refleksivnost, izbjegavanje generalizovanja, etiketiranja i optuživanja roditelja nastavnici mogu stvoriti pozitivno okruženje koje podržava učenje i promovira obrazovni uspjeh i razvoj djeteta. Zbog svega navedenog ova knjiga će biti posebno korisna odgajateljima, učiteljima, nastavnicima i stručnim saradnicima u školi, jer nudi smjernice za samoobrazovanje i cjeloživotni pristup razvoju kompetencija, s ciljem poboljšanja kvaliteta odgojno-obrazovnog rada. Knjigu mogu koristiti i studenti nastavničkih fakulteta, u kontekstu obrazovanja o pedagoškim kompetencijama nastavnika, kao i o važnosti iniciranja i razvijanja partnerstva obitelji i škole. Namijenjena je i roditeljima kako bi razvili pedagoške kompetencije

i stekli uvide u savremena znanstvena znanja o važnosti i oblicima ostvarivanja partnerstva sa školom.

Adresa autorice
Author's address

Senada Mujić
Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
senada.mujić@untz.ba

